

Наталія Авшенюк,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти дорослих
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України
м. Київ, Україна

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ У СТРАТЕГІЧНИХ ІНІЦІАТИВАХ РОЗВИНЕНИХ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

У статті проаналізовано стратегічні ініціативи транснаціоналізації вищої освіти у розвинених англомовних країнах, передусім, Австралії, Канаді й США. Розкрито глобалізаційні та інтеграційні детермінанти процесу транснаціоналізації вищої освіти на початку XXI ст. На підставі аналізу документальних джерел сучасної освітньої політики розвинених англомовних країн з'ясовано соціально-економічні чинники транснаціоналізації освіти, охарактеризовано ключові стратегії, що притаманні кожній країні, окреслено провідні напрями реалізації освітніх ініціатив на державному й інституційному рівнях з урахуванням національних пріоритетів розвитку вищої школи.

Ключові слова: транснаціоналізація освіти, розвинені англомовні країни, державна освітня політика, стратегії транснаціоналізації освіти, глобалізація, нове державне управління системою освіти.

Nataliya Avshenyuk

PROSPECTIONS OF EDUCATION TRANSNATIONALIZATION IN STRATEGIC GUIDELINES OF THE DEVELOPED ENGLISH-SPEAKING COUNTRIES

The article analyzes the strategic initiatives of higher education transnationalization in the developed English-speaking countries, especially Australia, Canada and the USA. The globalization and integration determinants of higher education transnationalization at the beginning of the XXI century have been revealed. On the basis of documentary sources of contemporary education policy of the developed English-speaking countries socioeconomic factors of education transnationalization are identified, the key strategies inherent in every country are described; main areas of educational initiatives implementation at the national and institutional level with the national priorities of higher education development are outlined.

Key words: transnationalization of education, the developed English-speaking countries, national educational policy, strategy of education transnationalization, globalization, new government management of education system.

Вступ. Під впливом динамічних глобалізаційних процесів у світі у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. вища освіта набуває рис транснаціонального характеру. В основу концептуальних засад розвитку транснаціональної вищої освіти, як зазначено в Інчхонській декларації ЮНЕСКО «Освіта 2030: Забезпечення загальної інклюзивної і справедливої якісної освіти та навчання впродовж життя» (2015 р.), покладено доступність, універсалізацію змісту, наявність міжнародних стандартів якості, відкритість, міжкультурність, технологічну інноваційність¹.

За цих обставин особливий науковий інтерес становить вивчення стратегічних ініціатив транснаціоналізації освіти у розвинених англomовних країнах (Австралія, Велика Британія, Канада, США). Ці країни, що входять до однієї геополітичної структури Співдружності Націй², є лідерами в запровадженні транснаціональної освіти. Зокрема, у США навчається 21,4 % іноземних студентів, у Великій Британії – 12,6%, в Австралії – 7,6%, у Канаді – 2,5%³. Механізми реформаційних процесів розвинених англomовних країн зумовлені спорідненістю контекстуальних і процесуальних особливостей розвитку під впливом соціально-економічних та культурно-історичних чинників і поширюються в усьому світі завдяки діяльності міжнародних організацій глобального масштабу (ЮНЕСКО, ОЕСР, Світовий банк, Світова організація торгівлі (СОТ)) як приклад ефективної стратегії.

Фундаментальною основою дослідження проблеми транснаціоналізації освіти слугують праці, в яких окреслено особливості модернізації національних систем освіти в контексті глобалізаційних процесів (Н. Варгез (N. Varghese), М. ван дер Венде (M. van der Wende), В. Луговий, А. Сбруєва, П. Скотт (P. Scott)); інтеграційні процеси в європейському освітньому просторі (Г. де Віт (H. Wit de), С. Вудфілд (S. Woodfield), Д. Девіс (D. Davis), Е. Егрон-Полак (E. Egron-Polak), П. Згага (P. Zgaga), Х. Келлен (H. Callan), О. Матвієнко, Н. Ничкало, У. Тішлер (U. Teichler)); упровадження національної і транснаціональної освітньої політики у розвинених англomовних країнах (Д. Блум (D. Bloom), Дж. Дуглас (J. Douglas), П. Маккартні (P. McCartney), Н. Флігстін (N. Fligstein)).

¹ UNESCO. Incheon Declaration “Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all”. – World Education Forum 2015 (Incheon, Republic of Korea, 19 – 22 May, 2015). – Paris: UNESCO Publishing, 2015. – 76 p.

² Співдружність націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Співдружність_націй. – Назва з екрану.

³ Global Education Digest 2009: Comparing educational statistics across the world. – UNESCO Institute for Statistics: Montreal, 2009. – 264 p.

В основу дослідження проблеми транснаціоналізації освіти в світовому освітньому просторі нами покладено низку концептуальних положень, а саме: транснаціональна вища освіта виникла і є результатом процесів розвитку педагогічних явищ в умовах конвергенції і взаємопроникнення соціумів та культур; транснаціональна вища освіта є однією з визначальних характеристик світового освітнього простору і відповідає загальноцивілізаційним цінностям; транснаціональна вища освіта – це система фізичного або на основі ІКТ віртуального поширення та переміщення навчальної інформації, суб'єктів освітнього процесу, курикулумів, навчальних засобів, навчальних інституцій з однієї країни в іншу крізь національні кордони з метою надання доступу чи отримання освітньо-наукових послуг на комерційних і некомерційних (грантових, благодійних) засадах, що передбачає підготовку фахівців до активної громадянської позиції у взаємозалежному світі, працевлаштування на глобальному ринку праці, ефективного управління глобальними процесами; транснаціональна вища освіта є функціональною цілісністю, цілі, зміст і методи навчання якої мають транснаціональний характер; поєднує формальну й неформальну складові, надаючи кваліфікації; задовольняє потреби людей у розвитку і саморозвитку в межах світового освітнього простору; транснаціональна вища освіта в умовах глобалізації розглядається як ключовий індикатор, завдяки якому виявляються переваги, недоліки і протиріччя інформаційно-комунікаційного суспільства; реформування системи вищої освіти України, зумовлене необхідністю її входження у світовий освітній простір, акцентує увагу на дослідженні транснаціональних аспектів освітнього процесу з метою врахування конструктивних ідей досвіду розвинених англосовієтських країн.

Глобалізаційні та інтеграційні детермінанти транснаціоналізації освіти.

Ідеї транснаціоналізації освіти зародилися у другій половині XIX ст. в руслі філософських, соціологічних, культурологічних і педагогічних концепцій, провідними ідеями яких визначено рівний доступ до якісної вищої освіти; демократизацію суспільства, культури й освіти; толерантність, розуміння інших культур та діалог культур. Ключовими детермінантами транснаціоналізації вищої освіти науковці визначають глобалізацію та інтернаціоналізацію освіти в їх обоєбічному впливі.

У світовій практиці реакція систем вищої освіти на виклики глобалізації обумовлювалася реформами, що призвело до появи нового державного управління в сфері вищої освіти. Його сутність виявляється, насамперед, у: моделюванні національних систем вищої освіти як економічних ринків; конкуренції між інститутами під наглядом уряду і конкуренції між академічними одиницями інститутів під наглядом керівництва; частковій децентралізації відповідальності за адміністрування та залучення фінансування;

стимулюванні скорочення витрат і формуванні підприємницького стилю поведінки; введенні нових або розширенні існуючих індикаторів вартості; стимулюванні зв'язків з бізнесом і промисловістю; вимірі результатів і фінансуванні на основі результативності; встановленні квазі-корпоративних відносин з фінансовими структурами (запровадження контрактів, звітності та процедур аудиту). Імплементация нового державного управління сприяла універсалізації систем вищої освіти, тобто набуття ними єдиної форми й організаційно-управлінських практик. Нове державне управління значно поширилося в Австралії, Великій Британії, Новій Зеландії, водночас, у менших масштабах воно застосовувалося в країнах Західної Європи та Північної Америки. Одним із результатів зазначеного реформування, за висновками С. Маргінсона, є підвищення готовності систем вищої освіти до глобальних викликів, завдяки впровадженню конкуренції, результативності та відкритості. Зокрема, у Великій Британії, Австралії і Новій Зеландії нове державне управління сприяло розвитку підприємницького та орієнтованого на отримання прибутку підходу до транснаціонального співробітництва⁴.

Зважаючи на той факт, що глобальні відносини, суб'єктами яких є національні системи вищої освіти, не є стійкими, єдиними і передбачуваними, оскільки різні країни та навчальні заклади володіють неоднаковим потенціалом сприйняття глобалізації і функціонування в її умовах, Н. Флігстін, С. Маргінсон, та М. ван дер Венде обґрунтовують три види потенційних глобальних трансформацій у системі вищої освіти з різними наслідками для країн та відносин між державою і ВНЗ, а саме: 1) інтеграційну (глобальні процеси інтеграційного порядку (розвиток інтернет-публікацій та формування глобального ринку висококваліфікованої робочої сили)), на які складно впливати національним інституціям); 2) національно-конвергентну (глобальні системи й відносини, які породжують загальні зміни в національних системах вищої освіти (використання англійської мови як мови транснаціональної академічної мобільності) і перебувають під впливом конвергенції та інтеграції); 3) національно-паралельну (паралельні реформи, які одночасно здійснюються урядами кількох країн на основі спільних ідей і зразків (процеси європеїзації вищої освіти в Європейському регіоні), стимулюють процеси конвергенції і сприяють взаємодії між різними національними системами вищої освіти)⁵.

Встановлено, що під впливом глобалізації з метою створення нормативних, економічних і соціально-культурних основ підвищення ефективності транснаціонального співробітництва змінюється національна освітня політика більшості країн світу, що

⁴ Marginson S., Wende M. van der. The New Global Landscape of Nations and Institutions / Simon Marginson, Marijk van der Wende. – Higher Education to 2030. Volume 2: Globalisation. – OECD Publishing: Paris, 2009. – P. 17 – 62.

⁵ Marginson S., Wende M van der. Globalisation and Higher Education: Education Working Paper No. 8 / Simon Marginson, Marijk van der Wende. – OECD, 2007. – 85 p.

полягає, переважно у: максимізації національного потенціалу і результативності систем вищої освіти в межах глобального простору, а також в оптимізації переваг, отриманих від транснаціональної діяльності. Досягнення зазначених цілей залежить від розуміння глобального простору вищої освіти, потенціалу країн і навчальних закладів, внутрішніх і зовнішніх можливостей для реалізації чотирьох основних стратегій: 1) стратегія узгодженої взаємодії, характерна для США й Канади (довгострокові політичні й культурні цілі розвитку країни шляхом підтримки транснаціональної академічної мобільності); 2) стратегія залучення кваліфікованої робочої сили, притаманна США, Канаді, Великій Британії (залучення іноземних фахівців і талановитих студентів до роботи у приймаючій країні); 3) стратегія отримання прибутків, характерна для Австралії, Великої Британії, США (освітні послуги надаються виключно на платній основі, стимулюючи ВНЗ реалізовувати підприємницьку стратегію на міжнародному освітньому ринку); 4) стратегія розширення можливостей (підтримка транснаціональної індивідуальної й інституційної мобільності шляхом забезпечення сприятливих умов)⁶.

Стратегічні імперативи транснаціоналізації освіти на початку XXI ст.

Наприкінці XX ст. бурхливий розвиток глобального ринку освітніх послуг актуалізував проблему забезпечення якості їх надання на транснаціональній основі, що зумовило інтенсивне переосмислення сутності й організаційно-педагогічних засад транснаціоналізації освіти у розвинених англосовітних країнах. Потреба збереження конкурентоспроможності на міжнародному освітньому ринку спонукала уряд США запровадити ряд ініціатив, серед яких розроблена у 2012 р. Департаментом освіти США стратегія розвитку освіти «Досягнення глобального успіху шляхом транснаціоналізації освіти 2012 – 2016»⁷. Аналіз документу показав, що стратегія спрямована на реалізацію двох важливих завдань: 1) покращення якості освіти в США; 2) просування пріоритетних цілей зовнішньої політики країни, шляхом: забезпечення високої якості вищої освіти для всіх студентів; розвитку глобальної компетентності; міжнародного бенчмаркінгу в освіті й застосування досвіду інших країн; покращення освітньої дипломатії та взаємодії з іншими країнами й міжнародними організаціями.

Стратегія відображає актуальну орієнтацію уряду країни на підготовку молоді до життєдіяльності у глобалізованому світі та співпрацю з іншими країнами з метою покращення якості освіти на основі вивчення їх досвіду й упровадження кращих зразків у

⁶ OECD Thematic Review of Tertiary Education. Tertiary Education for the Knowledge Society: Synthesis Report. – OECD, April 2008. – 20 p.

⁷ Succeeding Globally Through International Education and Engagement: U.S. Department of Education International Strategy 2012 – 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/about/units/ed/internationaleled/international-strategy-2012-16.pdf>. – Назва з екрану.

практику. Цей документ базується на цілісному та системному підходах до міжнародної діяльності, що відображено у його цілях та завданнях. Транснаціоналізація вищої освіти у США спрямована на вироблення механізмів управління цією сферою, що пояснюється відсутністю державних стратегій управління університетами, перевагою приватних ініціатив в чинних механізмах управління університетами, залежності стратегій розвитку транснаціональної вищої освіти від особистої позиції керівництва університетів, ускладненими схемами фінансування міжнародної діяльності, заснованими переважно на самофінансуванні.

Водночас, Канада не має державної стратегії транснаціоналізації освіти. Попередні спроби розробити подібну стратегію в країні зазнали невдачі, оскільки федеральний устрій тут такий, що відповідальність за освіту несуть (згідно з Конституцією країни) органи влади провінцій, в той час як федеральний уряд відповідає за міжнародні відносини. Попри це, у 2011 р. Федеральний Уряд Канади заявив про виділення 10 млн. канадських доларів протягом двох років на розроблення та впровадження першої стратегії транснаціоналізації освіти, що розглядається науковцями й політиками як сміливий крок у напрямі зближення різних зацікавлених сторін з метою вироблення спільної траєкторії⁸. Адже транснаціоналізація освіти нині нерозривно пов'язана з різними напрямками державної політики, зокрема, зовнішньою торгівлею, економічним розвитком, формуванням людських ресурсів, імміграцією, розвитком інноваційного потенціалу і наукових досліджень. Таким чином, відсутність державної політики транснаціоналізації освіти в Канаді призвела до розпорошення сил і недостатньої координації в підходах, а відтак Канада має лише невелику частку на світовому ринку вищої освіти. Ця країна приваблює 5% всіх студентів, які навчаються за кордоном, що значно менше, ніж в інших розвинених англійськомовних країнах.

У 2012 р. Міністерство міжнародної торгівлі і фінансів представило доповідь «Міжнародна освіта: ключовий чинник майбутнього процвітання Канади», в якій висвітлила стратегію транснаціоналізації освіти до 2020 р.. Аналіз цього документу показав, що у ньому запропоновано 14 рекомендацій за п'ятьма основними напрямками: 1) заплановані показники (чого необхідно досягти); 2) координація напрямів діяльності; 3) забезпечення сталої якості; 4) надання преференцій для здобуття вищої освіти у Канаді; 5) інвестиції, інфраструктура та матеріально-технічне забезпечення⁹.

⁸ Trilokekar R.D., Jones G.A. Finally, an Internationalization Policy for Canada / R.D. Trilokekar, G.A. Jones // International Higher Education. – 2013. – № 71. – P. 17 – 19.

⁹ International Education: A Key Driver of Canada's Future Prosperity. Advisory Panel on Canada's International Education Strategy. – Minister of International Trade, 2012. – 98 p.

Основна увага стратегії розвитку транснаціональної освіти сконцентрована на залученні в країну найкращих іноземних студентів і аспірантів, а також на заохочення канадських студентів здобувати освіту за кордоном з метою розвитку глобальної перспективи. У стратегії рекомендується щорічно направляти 50000 канадських студентів закордон на транснаціональні програми мобільності при спільному фінансуванні з боку федерального і провінційних урядів та ВНЗ. Більша частина доповіді присвячена рекомендаціям щодо залучення й утримання іноземних студентів, зокрема, за рахунок подвоєння прийому на очну форму навчання з 239131 особи в 2011 р. до понад 450000 осіб у 2022 р. (щорічний приріст складатиме 10%), а також збільшення інвестицій на грантові стипендії. Згідно з цим планом, до 2020 р. іноземні студенти складуть 17,3% від загальної чисельності осіб, які отримують вищу освіту в Канаді. При цьому транснаціональна освіта розглядається як галузь економіки та важлива магістраль, що забезпечує потреби ринку праці Канади.

Враховуючи низький рівень народжуваності в Канаді, її майбутній економічний розвиток залежить від імміграції, а іноземні студенти можуть стати її добре освіченими громадянами. Однією з принципово важливих характеристик нової стратегії транснаціоналізації освіти у Канаді є зміна позиції країни як незалежної держави, що концентрувала зусилля своєї зовнішньої освітньої політики виключно на наданні донорської допомоги. За посередництва Канадського агентства міжнародного розвитку ця країна стала одним з найщедріших донорів серед промислово розвинених держав світу. У межах запропонованої національної стратегії Канада розглядає транснаціоналізацію освіти з точки зору економічних і професійних переваг. Крім того, вона прагне позиціонувати себе конкурентоспроможною на тлі інших країн і бореться за лідерську позицію у залученні кращих студентів¹⁰.

Отже, Канада має усі можливості для посилення своєї участі в розвитку транснаціональної освіти, однак її майбутнє залежить від підходу Уряду до зміцнення конструктивних партнерських зв'язків з провінціями і збереження їх прихильності до скоординованої національної стратегії. Важливою подією останніх років у цьому контексті є визнання транснаціональної освіти пріоритетним сектором розвитку країни на сторінках урядових документів «План дій Канади щодо виходу на глобальні ринки» (2013 р.) та «Стратегія Канади щодо інтернаціоналізації освіти» (2014 р.), в яких наведено механізми зміцнення транснаціональної освіти в країні, у тому числі, за рахунок збільшення кількості іноземних студентів в канадських ВНЗ, зосередження на

¹⁰ AUCC. Association of Universities and Colleges of Canada. International Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aucc.ca/programs-services/international_programs/. – Назва з екрану.

пріоритетних освітніх ринках, збільшення кількості канадців, які навчаються за межами батьківщини, розширення співробітництва між освітніми та науково-дослідними інститутами в Канаді і закордоном, а також сприяння он-лайнного поширення канадської моделі освіти у світовому освітньому просторі¹¹.

На початку XXI ст. політика транснаціоналізації освіти в Австралії ініціюється й підтримується на державному рівні з метою експортування освітніх послуг. Вона базується на трьох компонентах: 1) послідовне введення нової системи фінансування університетів (запровадження диференційованої системи оплати навчання для іноземних студентів, включаючи систему додаткових субсидій); 2) маркетинг австралійської університетської освіти (створення при посольствах Австралії освітніх і культурних центрів); 3) зміна візової й міграційної політики для збільшення прийому іноземних студентів і надання можливостей для постійного проживання в країні.

Результати цієї стратегії красномовно говорять на користь її обрання, оскільки за останні двадцять років австралійська система транснаціональної освіти перетворилася на потужний сектор, в якому навчається 30% іноземних студентів від загальної кількості у ВНЗ країни. Майже усі іноземні студенти повністю сплачують за своє навчання, забезпечуючи 18% прибуток місцевим університетам. За статистичними даними у різні роки, транснаціональна освіта посідає третє / четверте місце експорту Австралії після вугілля, залізної руди та золота¹².

У 2011 р. Співдружність провідних університетів Австралії оприлюднила «Стратегічний план розвитку вищої освіти на 2011 – 2014 рр.», в якому передбачається транснаціоналізація освіти за такими основними напрямками: збільшення набору іноземних студентів; розширення кількості програм транснаціонального співробітництва; запровадження стипендій та інших форм підтримки кращих студентів для роботи в науковій сфері; сприяння входженню університетів у національні й міжнародні альянси з ВНЗ, науковими агенціями, промисловістю; розширення можливостей дистанційного, електронного й віртуального навчання¹³.

На підтримку університетських стратегій того ж року Урядом Австралії було створено Консультативну раду з міжнародної освіти з метою розроблення п'ятирічної національної стратегії для підтримки стабільності та якості транснаціоналізації освіти. У 2012 р. Рада представила на суспільне обговорення проект анонсованого документу, в

¹¹Canada's Universities in the World: AUCC Internationalization Survey. – Association of Universities and Colleges of Canada: Ottawa, Ontario, 2014. – 44 p.

¹²Marginson S. International Education in Australia: Riding the Roller Coaster / Simon Marginson // International Higher Education. – 2012. – № 68. – P. 11 – 13.

¹³Go8 Universities. Strategic Plan 2011 – 2014. – The Group of Eight Limited: Turner, 2011. – 3 p.

якому наголошується, що транснаціоналізація освіти забезпечується не лише в межах університетів, до цього процесу мають залучатися інші профільні й непрофільні установи, зокрема, постачальники транспортних, житлових послуг та товарів харчування; роботодавці для забезпечення можливостей працевлаштування для іноземних студентів під час навчання і після його завершення¹⁴.

Як бачимо, цілеспрямована освітня політика Уряду країни та власні ефективні ініціативи вищої школи, дозволили Австралії увійти у трійку країн-лідерів з розвинутою системою транснаціональної освіти. Згідно з даними документу «Сильніша Австралія: порядок денний реформування вищої освіти Австралії 2013 – 2014» (2013 р.) ВНЗ країни досягли суттєвого міжнародного визнання завдяки високій якості освіти й дослідницької роботи¹⁵. Після десятиліть важкої праці університети пишаються 2,5 млн. іноземних випускників. Усе це визначило характер університетської системи і суспільства, в цілому. Як вид економічної діяльності, транснаціональна освіта формує близько 15 млн. дол. США експорту в рік і підтримує близько 127000 робочих місць, 88000 з яких знаходяться за межами сектора освіти. На думку керівників 39 провідних університетів Австралії, авторів цього документу, постаючи перед викликами сучасності, що виявляються, насамперед, у розгортанні цифрової економіки і нових технологій, зростаючій глобалізації і можливостях «азіатського століття», економічній і промисловій реструктуризації внаслідок ресурсного буму, необхідності підвищення продуктивності національних інноваційних проектів, система вищої освіти має зайняти чільне місце у суспільному подоланні зазначених викликів.

Освітяни пропонують чотири напрями реформування вищої освіти, один з яких полягає у розвитку транснаціонального виміру діяльності університетського сектора. Механізми досягнення запланованих цілей визначені на двох рівнях, а саме: інституційному (університетському) та державному (урядовому). Так, на *інституційному рівні* передбачається: покращення добробуту іноземних студентів під час навчання в університетах; поліпшення знання англійської мови і можливостей для культурних обмінів; розширення житлових послуг для іноземних студентів; розширення освітніх послуг закордоном; посилення глобального компоненту у навчальних планах; стимулювання навчання закордоном; посилення міжнародних дослідницьких зв'язків. Водночас, на *державному рівні* має забезпечуватися: подальше вдосконалення

¹⁴ International Education Advisory Council. Discussion paper for the development of an international education strategy for Australia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://aei.gov.au/IEAC2/Consultation\(IEAC\)/Pages/Consultation.aspx](https://aei.gov.au/IEAC2/Consultation(IEAC)/Pages/Consultation.aspx). – Назва з екрану.

¹⁵ A Smarter Australia: An agenda for higher education 2013–2016. – Universities Australia: Canberra, 2013. – 80 р.

регуляторних процедур функціонування транснаціональної освіти; розширення консультації з усіма галузями промисловості з метою їх включення до транснаціональної освіти; підтримка транснаціонального наукового співробітництва; посилення студентської мобільності за рахунок додаткового стимулювання студентів проводити частину навчання за кордоном і допомоги університетам у розробці вихідних програм мобільності¹⁶.

Останніми роками в експертному середовищі міжнародних організацій глобального масштабу обґрунтовуються різноманітні сценарії транснаціоналізації освіти, що пов'язані, насамперед, з проблемами міграції і забезпечення якості освіти. Аналітик Центру досліджень й інновацій в галузі освіти Директорату з питань освіти ОЕСР С. Вінсен-Ланкран розробив три сценарії майбутнього розвитку транснаціональної освіти відповідно до особливостей наявних стратегій у різних країнах. Згідно з *першим сценарієм «Стійке різноманіття інтернаціоналізації»*, автор передбачає продовження поступу транснаціоналізації освіти з одночасним збереженням різноманіття національних систем вищої освіти щодо інституційної автономії, умов зарахування іноземних студентів, фінансування, гарантування якості, стратегій. Так, стратегія отримання прибутку пошириться на усі англійські й азійські країни, зокрема, Сінгапур, Малайзію, Гонконг, а відтак ВНЗ цих країн продаватимуть свої програми вищої освіти шляхом запровадження оплати за навчання відповідно до міжнародних ринкових цін; за допомогою франчайзингу своїх програм по всьому світу та валідації закордонних ВНЗ, бажаючих відкрити представництва; а також шляхом відкриття зарубіжних кампусів своїх університетів та пропозиції своїх послуг з управління приватними університетами за кордоном. Такими послугами зможуть скористатися країни з потужними фінансовими можливостями, а сама вища освіта перетвориться на нову сферу надання послуг в цих країнах, зважаючи на поширеність англійської мови. Отже, як бачимо, на інституційному рівні ця стратегія відповідатиме завданням зміцнення національного і міжнародного престижу, у той час як національні уряди використовуватимуть її як засіб розвитку економіки знань шляхом збереження позицій у міжнародних освітніх мережах. У деяких випадках цей підхід використовуватиметься для вирішення проблеми нестачі кваліфікованих робітників у сферах науки чи інженерії. Стратегія узгодженого підходу транснаціоналізації освіти в межах першого сценарію залишиться найбажанішою для країн з дефіцитом ресурсів або мотивації щодо залучення до міжнародної конкуренції. Проте ці країни прагнутимуть розвивати наукові і культурні обміни, демонструючи так звану «очікувальну» стратегію. Відповідно до цього сценарію, у кожній країні пануватимуть національні системи

¹⁶ Там же.

гарантування якості вищої освіти, які відіграватимуть ключову роль у координації транснаціональної мобільності студентів і висококваліфікованих фахівців.

В межах *другого сценарію «Конвергенція в напрямі ліберальної моделі»* вища освіта стає послугою, що заснована на принципах торгівлі. Змагання за іноземних студентів, які сплачують за навчання згідно з ринковими цінами, набуватиме вираженого характеру. С. Вінсен-Ланкран зазначає, що більшість країн ОЕСР і низка країн, що розвиваються, лібералізують свої ринки для іноземних студентів, дозволивши ВНЗ автономно визначати рівень оплати за навчання. Усі форми транснаціональної освіти розвиватимуться за рахунок неспроможності країн, що розвиваються, задовольнити внутрішній попит на послуги вищої освіти. У зв'язку з цим на міжнародний ринок освітніх послуг, вийде велика кількість нових постачальників освітніх послуг, як правило у партнерстві з традиційними університетами. Попри розширення міжнародної діяльності, англомовні країни втратять частку світового ринку освітніх послуг порівняно з іншими розвиненими країнами. В країнах, де університети перейшли на отримання прибутку від реалізації послуг на міжнародному рівні, скоротиться частка державного фінансування у їх бюджетах. Студенти і роботодавці зрозуміють необхідність збільшення частки приватних інвестицій у вищу освіту, що спровокує дебати про доступність вищої освіти для студентів із незаможних верств населення, попри наявні системи стипендій і кредитів, котрі не у змозі задовольнити усі запити. Деякі ВНЗ відчуватимуть фінансові труднощі через неспроможність залучати достатню кількість студентів у зв'язку з високою конкурентністю. В межах *другого сценарію* розшириться практика міжнародного рейтингування університетів, яка визначатиме найкращі транснаціональні ВНЗ.

Третій сценарій «Тріумф країн, що розвиваються» уособлює переважно стратегічний підхід до розвитку людського капіталу, котрий дозволив країнам, що розвиваються, досягнути високого економічного зростання, а також конкурентоздатності їхніх систем вищої освіти щодо якості і вартості послуг. У результаті зазначеної освітньої політики якість вищої освіти значно підвищилася, що дозволило їм повертати своїх студентів із закордону, а також залучати іноземних студентів із інших країн, що розвиваються у своєму географічному регіоні. На перспективу досить ефективною така стратегія підвищення власного потенціалу вбачається, до прикладу, в англомовній Індії, котра має усі можливості досягти найкращих результатів у експорті вищої освіти, шляхом приваблення іноземних студентів¹⁷.

¹⁷ Вінсен-Ланкран С. Трансграничное высшее образование: тенденции и перспективы развития / Стефан Винсен-Ланкран // Вестник международных организаций. – 2010. – № 3 (29). – С. 86 – 109.

Висновки. Як свідчить здійснене дослідження, транснаціоналізація освіти за останні двадцять років увійшла до найважливіших пріоритетів державної політики розвинених англomовних країн, передусім, Великої Британії, США, Канади й Австралії. Такий стан справ, на наш погляд, пояснюється декількома причинами: по-перше, підготовка фахівців для зарубіжних країн стає однією з найвигідніших статей експорту; по-друге, підготовка фахівців для інших країн – це сприяння реалізації геополітичних і економічних інтересів країни; по-третє, прагнення привабити іноземних студентів спонукає уряди країн-експортерів реформувати системи підготовки фахівців з урахуванням вимог світового ринку праці, підвищувати якість навчання у ВНЗ, розробляти нові навчальні програми і курси з імплементацією глобального компоненту, що забезпечує підготовку випускників до роботи в умовах глобальної економіки, і перетворення національних університетів у міжнародні науково-освітні комплекси; по-четверте, прагнення країн-експортерів освітніх послуг використовувати кращих іноземних студентів для розвитку економіки і науки на своїх теренах.

Отже, транснаціоналізація вищої освіти досліджуваних країн є результатом насамперед активної міжнародної маркетингової діяльності ВНЗ, а також цілеспрямованої державної економічної, політичної й інформаційної підтримки. Прогностичний потенціал здійсненого дослідження стратегій транснаціоналізації освіти у розвинених англomовних країнах уможливорює розроблення концепцій інтеграції вищої освіти України до світового освітнього простору на основі врахування конструктивних ідей зарубіжного досвіду на державному й інституційному рівнях.

Бібліографія

1. Винсен-Ланкран С. Трансграничное высшее образование: тенденции и перспективы развития / Стефан Винсен-Ланкран // Вестник международных организаций. – 2010. – № 3 (29). – С. 86 – 109.
2. Співдружність націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Співдружність_націй. – Назва з екрану.
3. A Smarter Australia: An agenda for higher education 2013–2016. – Universities Australia: Canberra, 2013. – 80 p.
4. AUCC. Association of Universities and Colleges of Canada. International Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aucc.ca/programs-services/international-programs/>. – Назва з екрану.
5. Canada's Universities in the World: AUCC Internationalization Survey. – Association of Universities and Colleges of Canada: Ottawa, Ontario, 2014. – 44 p.

6. Global Education Digest 2009: Comparing educational statistics across the world. – UNESCO Institute for Statistics: Montreal, 2009. – 264 p.
7. Go8 Universities. Strategic Plan 2011 – 2014. – The Group of Eight Limited: Turner, 2011. – 3 p.
8. International Education Advisory Council. Discussion paper for the development of an international education strategy for Australia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://aei.gov.au/IEAC2/Consultation\(IEAC\)/Pages/Consultation.aspx](https://aei.gov.au/IEAC2/Consultation(IEAC)/Pages/Consultation.aspx). – Назва з екрану.
9. International Education: A Key Driver of Canada's Future Prosperity. Advisory Panel on Canada's International Education Strategy. – Minister of International Trade, 2012. – 98 p.
10. Marginson S. International Education in Australia: Riding the Roller Coaster / Simon Marginson // International Higher Education. – 2012. – № 68. – P. 11 – 13.
11. Marginson S., Wende M van der. Globalisation and Higher Education: Education Working Paper No. 8 / Simon Marginson, Marijk van der Wende. – OECD, 2007. – 85 p.
12. Marginson S., Wende M. van der. The New Global Landscape of Nations and Institutions / Simon Marginson, Marijk van der Wende. – Higher Education to 2030. Volume 2: Globalisation. – OECD Publishing: Paris, 2009. – P. 17 – 62.
13. OECD Thematic Review of Tertiary Education. Tertiary Education for the Knowledge Society: Synthesis Report. – OECD, April 2008. – 20 p.
14. Succeeding Globally Through International Education and Engagement: U.S. Department of Education International Strategy 2012–16 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/international/international-strategy-2012-16.pdf>. – Назва з екрану.
15. Trilokekar R.D., Jones G.A. Finally, an Internationalization Policy for Canada / R.D. Trilokekar, G.A. Jones // International Higher Education. – 2013. – № 71. – P. 17 – 19.
16. UNESCO. Incheon Declaration “Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all”. – World Education Forum 2015 (Incheon, Republic of Korea, 19 – 22 May, 2015). – Paris: UNESCO Publishing, 2015. – 76 p.